

Funkcjonowanie hodowli pszczyńskiej na przestrzeni ostatnich 20 lat

Elżbieta Wójtowicz

Nadleśnictwo Kobiór

Functioning of the Pszczyna breeding center during last 20 years

Abstract: The Pszczyna breeding center is the oldest European bison breeding center in the world with a rich tradition that played a very important role in restitution of the species. The establishment of the “Żubrowisko” nature reserve in 1996, and subsequent handing over its European bison under the care of foresters by the contemporary manager of the reserve, i.e. the Ojców National Park (which took place in 1997), initiated the recent period in the breeding of these magnificent animals in the Pszczyna Forest. For last 20 years, the Pszczyna Forest District (nowadays Kobiór Forest District) has been undertaking a number of initiatives related to maintenance of European bison and preservation of the variety of habitats where they live.

During that time, the Pszczyna herd has been maintained at a level of approximately 40 individuals. The majority of the herd is living in a semi-free state, in the central part of the reserve. In order to implement one of the objectives of European bison conservation, namely the educational objective, an educational centre “Pszczynskie Żubry” was established in 2006 (nowadays, the centre functions under a new name: European Bison Breeding and Forest Education Centre). A breeding enclosure was established by the Centre for the Pszczyna line of this species, which also functions as an exhibition enclosure, i.e. the only place where E. bison can be observed by visitors. The European Bison Breeding and Forest Education Centre organizes educational classes, workshops, open-air sessions, and also coordinates the breeding program for European bison.

Key words: Pszczyna, European bison, breeding

Hodowla pszczyńska to najstarsza na świecie hodowla żubrów, posiadająca bogatą tradycję, która odegrała niekwestionowaną rolę w restytucji gatunku.

Utworzenie w roku 1996 rezerwatu przyrody Żubrowisko a następnie przekazanie przez ówczesnego zarządcę, którym był Ojcowski Park Narodowy żubrów pod opiekę leśników, co miało miejsce w 1997 roku, rozpoczyna współczesny okres w hodowli tych wspaniałych zwierząt w lasach pszczyńskich. Jako cel ochrony w rezerwacie uznano zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i turystycznych populacji żubra. Niewątpliwie żubr to najcenniejszy element przyrodniczy w rezerwacie jednak bytuje on na powierzchni 750 hektarów lasów, gdzie niezbędne jest prowadzenie racjonalnej gospodarki gwarantującej zachowanie trwałości i ciągłości lasu.

Przez ostatnie 20 lat ówczesne Nadleśnictwo Pszczyna a obecnie Kobiór podejmowało szereg działań związanych zarówno z utrzymaniem żubrów jak również z zachowaniem różnorodności środowiska, w którym one żyją. Została zmodernizowana infrastruktura na terenie rezerwatu, m.in. odbudowano ogrodzenie zewnętrzne, odtworzono system zagród centralnych, wyremontowano magazyny pasz, paśniki oraz stanowiska karmowe. Wybudowano zagrodę kwarantannową, pełniącą zarówno funkcję dodatkowej zagrody wykorzystywanej w przypadku konieczności izolacji od stada poszczególnych osobników, ale przede wszystkim służącej do okresowego przetrzymywania żubrów nowo przybyłych do stada. Szczególnej uwagi wymagają znajdujące się w rezerwacie łąki i pastwiska. Stanowią malowniczy element krajobrazu, ale przede wszystkim służą, jako pastwiska zarówno dla żubrów jak również bytującej w rezerwacie zwierzyny płowej. Stanowią podstawowe źródło pozyskiwania siana, niezbędnego składnika pożywienia żubrów szczególnie w okresie zimowym. Warunkiem utrzymania dobrego stanu runi jest stosowanie systematycznych zabiegów agrotechnicznych w tym nawożenia, podsiewów szlachetnych gatunków traw oraz koszenia.

Na terenie bytowania żubrów występują 200 letnie drzewostany sosnowe, liczne aleje dębowe oraz fragmenty borów bagiennych z charakterystyczną rzadką roślinnością. Zabiegi hodowlane ukierunkowane są na przywrócenie pierwotnego charakteru drzewostanom, ale również na polepszenie i urozmaicenie pożywienia dla żubrów. W celu poprawy bazy żerowej realizowany jest program zakładania poletek zgrzyzowo-ogryzowych. Sadzone są gatunki dla żubrów atrakcyjne i wskazane w diecie m.in. wierzba zgrzyzowa, jabłonie i grusze.

Oprócz działań w środowisku, w którym bytują zwierzęta, realizowane są liczne działania związane bezpośrednio z żubrem. Na terenie rezerwatu prowadzony jest stały monitoring kondycji zdrowotnej żubrów oraz działania profilaktyczne mające na celu ograniczyć zagrożenie epizootyczne w stadzie. Zwierzęta znajdują się pod stałą opieką weterynaryjną.

Obecnie realizowany jest program wdrożenia elektronicznego systemu identyfikacji żubrów. Żubrom założono kolczyki, co pomoże wykluczyć popełnienie błędów w rozpoznawaniu poszczególnych osobników.

Na przestrzeni ostatnich 20 lat stado pszczyńskie utrzymywane jest na poziomie około 40 osobników rocznie. Zasadnicza część stada bytuje w stanie pół wolnym w centralnej części rezerwatu. Realizując jeden z celów zachowania populacji żubra, którym jest cel edukacyjny, w roku 2006 utworzono Ośrodek Edukacyjny „Pszczyńskie Żubry” obecnie funkcjonujący pod nazwą Ośrodek Hodowli Żubrów i Edukacji Leśnej. Przy ośrodku powstała zagroda hodowlana dla linii pszczyńskiej pełniąca również funkcję zagrody pokazowej, gdyż tylko w tym miejscu odwiedzający mogą obserwować żubry. Ośrodek Hodowli Żubrów i Edukacji Leśnej prowadzi zajęcia edukacyjne, warsztaty, plenery przyrodnicze, ale również koordynuje hodowlę żubrów.

Stado podstawowe, bytujące w rezerwacie to w większości żubry należące linii białowieskiej a pojedyncze osobniki należą do linii pszczyńskiej. Jednym z podstawowych celów, dla których utworzono zagrodę hodowlaną, jest utrzymywanie linii pszczyńskiej jako linii historycznej, która odegrała istotną rolę w procesie restytucji żubra. Utrzymywanie tej linii traktujemy, jako eksperyment, który ma szansę wykazać jak dalece chów wsobny wpływa na kondycję i zdrowotność żubrów. Zwierzęta należące do linii pszczyńskiej, która wywodzi się jedynie od pary założycieli PLANTY i PLEBEJERA są wysoko zimbredowane. Do tej pory nie stwierdzono jednak, aby linia pszczyńska była w jakikolwiek sposób upośledzona z powodu wysokiego inbredu. Nie występuje zjawisko niższej przeżywalności czy problemy z rozrodem. Jednym z najważniejszych osiągnięć w ostatnim dwudziestolecu pszczyńskiej hodowli jest import z ogrodu zoologicznego w Stendal (Niemcy) samca linii nizinnej w celu wprowadzenia do krajowej populacji nowej krwi. Był to pierwszy żubr wwieziony do Polski od 1949 roku. Pszczyńskie żubry stanowiły bazę dla nowo powstających hodowli na terenie Europy m.in. w Hiszpanii oraz Czechach jak również zasiłały hodowle w kraju.

Piśmiennictwo:

Olech W. Określenie zasad gospodarowania populacją (stadem) żubrów w rezerwacie „Żubrowisko” w Pszczynie – Jankowicach, materiały niepublikowane.

Zasady prowadzenia gospodarki leśnej z uwzględnieniem udostępnienia turystycznego w rezerwacie „Żubrowisko” pod kątem dostosowania do potrzeb bytowych populacji żubra. 2006. Praca zbiorowa P.P. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w Warszawie, oddział w Krakowie, materiały nie publikowane.